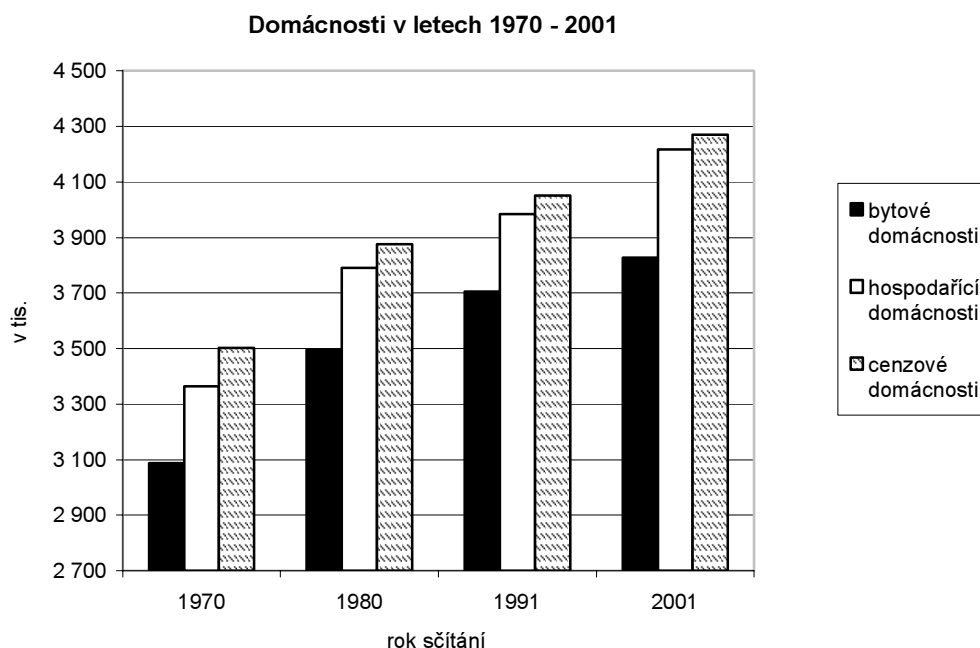

10. DOMÁCNOSTI

Sčítání lidu, domů a bytů umožňuje kvantifikovat tři druhy domácností - bytové, hospodařící a cenzové. Cenzové domácnosti jsou konstruovány podle vzájemných příbuzenských a jiných vztahů jednotlivých osob od roku 1961, hospodařící domácnosti podle prohlášení sčítaných osob o společném či odděleném hospodaření od roku 1970. Bytové domácnosti jsou totožné s počtem bytů a jejich složení a hlavní charakteristiky jsou definovány souborem osob v bytě bydlících.

Počty hospodařících a cenzových domácností se postupně sblíží a stále více hospodařících domácností je tvořeno pouze jedinou domácností cenzovou. Rozdíly mezi počty domácností cenzových a bytových kolísají. Po dvacetiletém období snižování uvedeného rozdílu (rychlejší růst počtu bytů než počtu cenzových domácností) se v desetiletí mezi sčítáními 1991 a 2001 trend obrátil. Bytová výstavba zejména na počátku devadesátých let stagnovala, zatímco počty cenzových domácností rostly rychleji než před rokem 1991. Rozdíl mezi bytovými a cenzovými domácnostmi se tak opět zvýšil a dosáhl zatím historicky maximální hodnoty.

Domácnosti v letech 1961 - 2001

Typy domácností	1961	1970	1980	1991	2001	Index 2001/1961	Index 2001/1991
Bytové domácnosti	2 869 370	3 088 841	3 494 846	3 705 681	3 827 678	133,4	103,3
Hospodařící domácnosti	.	3 365 407	3 790 977	3 983 858	4 216 085	.	105,8
Cenzové domácnosti	3 214 263	3 502 718	3 875 681	4 051 583	4 270 717	132,9	105,4
v tom: rodinné	2 655 008	2 794 206	2 881 863	2 947 278	2 910 013	109,6	98,7
nerodinné	559 255	708 512	993 818	1 104 305	1 360 704	243,3	123,2

10.1 Bytové domácnosti

Bytových domácností bylo k 1. 3. 2001 v České republice téměř 3 828 tisíc, proti roku 1961 byl jejich počet vyšší o třetinu. Více než 90 % bytových domácností tvořily případy samostatně bydlících domácností, tj. případy, kdy bytová domácnost = hospodařící domácnost = cenzová domácnost. Podíl samostatného bydlení domácností je dlouhodobě vysoký. Z pohledu vývoje čtyřiceti let je však desetiletí 1991 - 2001 obdobím zhoršení relativního ukazatele spolubydlení. V absolutním vyjádření se sice počet domácností, které žily v bytě samy, zvýšil o 68 tisíc, jejich zastoupení na celkovém počtu bytových domácností se však snížilo z 91,4 na 90,3 %.

Rozdíl mezi počtem cenzových a bytových domácností je možno považovat za počet **domácností bez vlastního bytu**. I když část společného bydlení je záměrné a chtěné soužití, zůstává značný počet domácností, které nejsou schopny - především z důvodů ekonomických - si samostatné bydlení zajistit. V období 1970 - 1991 se počty i podíly domácností bez vlastního bytu snižovaly. Zatímco v roce 1970 bylo těchto domácností téměř 414 tisíc (11,8 % z počtu cenzových domácností), v roce 1991 jich bylo 346 tisíc (8,5 %). V následujícím desetiletí se v důsledku disproporcí ve vývoji počtu domácností a disponibilního počtu bytů situace zhoršila - počet domácností bez bytu překročil 443 tisíc (10,4 %).

Relace bytových a cenzových domácností se pohybovala mezi hodnotami 109,3 až 113,4 cenzových domácností na 100 domácností bytových. Minimální hodnota byla dosažena v roce 1991. V následujícím desetiletí se relace mírně zhoršila, především jako důsledek rychlejšího tempa růstu počtu domácností než počtu obydlených bytů. Struktura bytových domácností z hlediska jejich složení a míry spolubydlení se v roce 2001 svými hodnotami vrátila na úroveň roku 1980.

Soužití s jinou domácností je logicky častější v rodinných domech, které svým charakterem v řadě případů vícegenerační bydlení předpokládají. Přesto rozdíly v úrovni spolubydlení domácností v jednotlivých typech domů resp. bytů podle právního důvodu užívání nejsou významnější. V roce 2001 byl podíl spolubydlících domácností v bytech v rodinných domech 12,3 %, v bytových domech v bytech nájemních 8,2 %, v bytech v osobním vlastnictví 7,3 %, v bytech družstevních 7,2 %. V roce 1991 byly hodnoty spolubydlení ve všech typech bytů příznivější.

Průměrná velikost bytové domácnosti v roce 1961 činila 3,31 osob, v roce 2001 to bylo 2,64 osob. Snižující se průměrný počet osob bytové domácnosti souvisel se změnami složení bytových domácností podle počtu členů.

Složení bytových domácností podle počtu členů v letech 1961 - 2001 (v %)

Rok sčítání	Počet členů bytové domácnosti					Průměrná velikost bytové domácnosti
	1	2	3	4	5+	
1961	13,6	22,9	20,6	21,5	21,4	3,31
1970	15,9	23,1	21,2	21,7	18,1	3,15
1980	19,9	24,7	18,5	23,6	13,3	2,92
1991	22,7	26,0	18,5	22,3	10,5	2,76
2001	25,0	27,4	19,4	19,5	8,6	2,64

V roce 1961 byl nejnižší podíl jednočlenných bytových domácností a zastoupení vícečetných domácností podle počtu osob bylo rovnoměrně rozloženo. V následujících desetiletích se struktura měnila; zvyšovala se váha domácností méně početných a podíly domácností s více osobami klesaly. Tři a čtyřčlenné bytové domácnosti nezaznamenaly významnější posun ve struktuře domácností v delším časovém období a oscilovaly kolem hodnot 20 resp. 22 % s rozdíly maximálně 2,5 procentního bodu nad dlouhodobý průměr. Změny podílů nejvíce a nejméně početných bytových domácností byly mnohem diferencovanější. Podíl jedno a dvoučlenných bytových domácností se v období 1961 - 2001 zvýšil z 36,5 % na více než 52 %. Podíl pěti a více členných bytových domácností se snížil zhruba 2,5krát. Absolutní přírůstek jednočlenných bytových domácností - tedy domácností jednotlivce, žijícího samostatně v bytě, byl více než půlmilionový.

Ke kvalitativním ukazatelům bydlení bytových domácností patří kromě parametrů bytů a velikosti domácnosti i údaje o **vybavenosti vybranými předměty dlouhodobé spotřeby** a o

možnostech rekreace domácnosti. Zjišťování vybavenosti domácností je ukazatel velmi variabilní a reaguje na aktuální informační potřeby v době konání cenzu. Při sčítání 2001 byly zjišťovány údaje o počtu osobních automobilů, telefon, osobní počítač a rekreační možnosti.

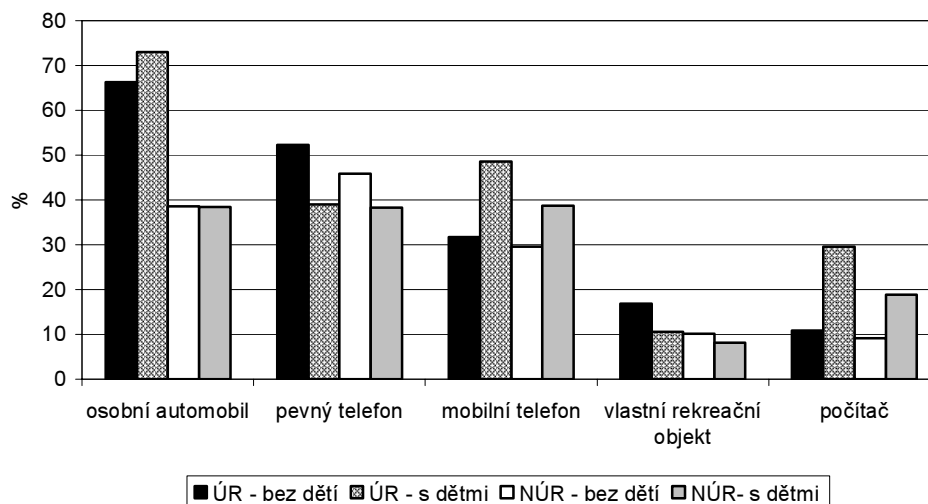
Vybavení a rekreační možnosti bytových domácností k 1. 3. 2001 (v %)

Vybavení	Byty	Osoby v bytech	Složení bytové domácnosti			
			1 CD	z toho		2+ CD
				úplné rodiny	neúplné rodiny	
Vybavenost bytové domácnosti - podíl z celkového počtu bytových domácností:						
osobní automobil	51,4	60,3	50,7	68,9	35,7	57,9
telefon celkem	78,1	82,2	77,7	85,8	77,0	81,3
z toho mobilní (vč. kombinace s pevnou linkou)	33,8	38,5	33,5	39,8	35,2	37,0
osobní počítač	15,3	19,2	15,4	20,2	15,8	15,0
rekreační objekt	19,0	19,2	19,2	22,0	17,4	17,1
automobil, telefon, počítač, rekreační objekt	4,0	5,0	4,1	5,7	3,4	3,5

Orientačně lze porovnat se sčítáním 1991 úroveň vybavenosti domácností osobním automobilem, telefonem a rekreačním objektem. Ve všech případech se vybavenost zvýšila.

I nadále přetrvávaly diference ve vybavenosti různých typů domácností, resp. rodin podle počtu závislých dětí. Všeobecně nižší hodnoty měly neúplné rodiny a domácnosti jednotlivců.

Vybavenost rodin k 1. 3. 2001

Neplatila jednoznačná přímá závislost mezi nižší mírou vybavenosti zjišťovanými předměty a počtem dětí. Např. vybavenost moderními technologiemi - osobním počítačem nebo mobilním telefonem - byla právě v rodinách s dětmi významně vyšší než v rodinách bezdětných.

10.2 Domácnosti žijící mimo byt

K 1. 3. 2001 bylo sečteno 35 tisíc domácností žijících mimo byty. Tento počet odpovídá např. celkovému počtu cenзовých domácností v okrese Nymburk. Ve srovnání se sčítáním v roce 1991 byl počet domácností mimo byty více než čtyřnásobně vyšší. Takto výrazné zvýšení však neznamená zhoršení v plné šíři. Část domácností z tohoto počtu, zejména domácností jednotlivců, byla zahrnuta do kategorie mimo byt jen v rámci zpracování dat jako důsledek neúplného vyplnění tiskopisů a problémů při jejich zařazování do konkrétních sčítacích obvodů, domů a bytů. V některých případech byly osoby zahrnuty podle neúplné adresy pouze do domů a to jako bydlící mimo byty. Údaj je tedy částečně nadhodnocen.

Proporčně byla struktura domácností žijících mimo byty v roce 2001 podobná jako při sčítání 1991. Nejvýznamněji byly zastoupeny domácnosti jednotlivců. Druhou nejpočetnější skupinou byly neúplné rodiny se závislými dětmi. Celkem žilo v domácnostech mimo byty 57 577 osob, z nichž bylo 12 086 závislých dětí. Průměrná velikost domácnosti žijící mimo byt v roce 2001 činila 1,64 osob.

Domácnosti žijící mimo byty v letech 1991 a 2001

Druh domácnosti	1991		2001		Rozdíl 2001-1991 abs.	Index 2001/1991 (v %)
	abs.	%	abs.	%		
Úplné rodiny						
se závislými dětmi	651	7,8	2 940	8,4	2 289	451,6
bez závislých dětí	737	8,8	2 937	8,4	2 200	398,5
Neúplné rodiny						
se závislými dětmi	814	9,8	4 600	13,1	3 786	565,1
bez závislých dětí	134	1,6	818	2,3	684	610,4
Vícečlenné nerodinné domácnosti	55	0,7	1 027	2,9	972	1867,3
Domácnosti jednotlivců	5 942	71,3	22 703	64,8	16 761	382,1
Domácnosti celkem	8 333	100,0	35 025	100,0	26 692	420,3

Čtyři pětiny domácností žijících mimo byty byly sečteny v nouzových obydlích (především jako nouzově bydlící v domech), zhruba jedna pětina domácností mimo byty žila v rekreačních chatách a chalupách (téměř shodné zastoupení rodin a domácností jednotlivců).

10.3 Hospodařící domácnosti

Dlouhodobé snižování podílu společného bydlení více cenзовých domácností v jednom bytě, se promítlo i do počtu a struktury hospodařících domácností. Zatímco v roce 1970 téměř 131 tisíc hospodařících domácností bylo složeno ze dvou či více domácností cenзовých, v roce 2001 jich bylo již jen zhruba 53 tisíc. Většinou se jednalo o společně žijící a společně hospodařící rodiny rodičů a dětí. Absolutní počty hospodařících i cenзовých domácností se svými hodnotami trvale sblíží.

Hospodařící domácnosti v letech 1970 - 2001

Hospodařící domácnosti	1970		1980		1991		2001	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Hospodařící domácnosti celkem	3 365 407	100,0	3 790 977	100,0	3 983 858	100,0	4 216 085	100,0
v tom:								
1 cenзовая domácnost	3 234 669	96,1	3 711 618	97,9	3 918 293	98,4	4 162 795	98,7
2 cenзовé domácnosti	127 471	3,8	76 805	2,0	63 492	1,6	52 008	1,2
3 a více cenз. domácností	3 267	0,1	2 554	0,1	2 073	0,1	1 282	0,0

Celkem 383 tisíc vícečlenných hospodařících domácností a 303,5 tisíc domácností jednotlivců bydlelo v roce 2001 společně v bytě s jinou hospodařící domácností. Pětinu tvořily domácnosti dětí jedno- i vícečlenné, žijící v bytě svých rodičů a samostatně hospodařící.

Změny struktury podle počtu členů byly v obdobných proporcích jako u bytových domácností, tzn. významný nárůst jednočlenných a naopak pokles nepočetnějších (5 a více osob) domácností. Průměrná velikost hospodařících domácností se snížila mezi lety 1970 a 2001 z 2,89 osob na 2,41.

Trvale rostl počet i podíl hospodařících domácností bez ekonomicky aktivních členů. Většinu z nich tvoří domácnosti s nepracujícími důchodci.

Hospodařící domácnosti podle počtu ekonomicky aktivních osob v letech 1970 - 2001

Rok sčítání	Počet hospodařících domácností celkem	v tom podle počtu osob ekonomicky aktivních				
		0	1	2	3	4+
1970	abs. 3 365 407	749 665	880 101	1 289 195	313 197	133 249
	v % 100,0	22,3	26,2	38,3	9,3	4,0
1980	abs. 3 790 977	848 962	963 889	1 632 408	269 692	76 026
	v % 100,0	22,4	25,4	43,1	7,1	2,0
1991	abs. 3 983 858	994 479	1 040 479	1 558 448	308 587	81 865
	v % 100,0	25,0	26,1	39,1	7,7	2,1
2001	abs. 4 216 085	1 179 723	1 389 281	1 215 671	319 388	112 022
	v % 100,0	28,0	33,0	28,8	7,6	2,7

Více než třetina všech hospodařících domácností měla ekonomicky neaktivní osobu v čele, většinou opět nepracujícího důchodce.

Z celkového počtu osob v hospodařících domácnostech mělo 75 % vlastní příjem, tzn. byly to osoby ekonomicky aktivní, nepracující důchodci nebo osoby, které při sčítání uvedly, že mají jiný vlastní zdroj obživy.

10.4 Cenzové domácnosti

Počet cenzových domácností se trvale zvyšuje, mezi sčítáními 1961 a 2001 o třetinu, v absolutním vyjádření o více než jeden milion domácností. Nejvýraznější růst (absolutní i relativní) zaznamenaly domácnosti jednotlivců a neúplné rodiny.

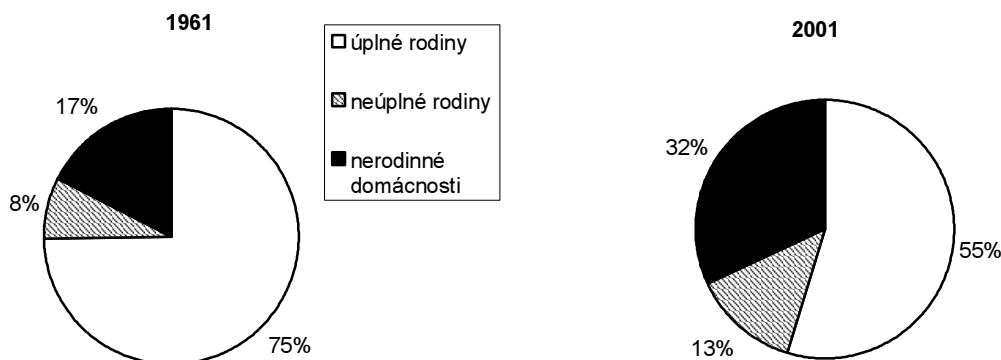
Cenzové domácnosti v letech 1961 - 2001

Typ cenzové domácnosti	1961	1970	1980	1991	2001	Index 2001/1961	Index 2001/1991
Cenzové domácnosti celkem	3 214 263	3 502 718	3 875 681	4 051 583	4 270 717	132,9	105,4
Úplné rodiny	2 405 404	2 487 530	2 556 778	2 512 893	2 333 592	97,0	92,9
Neúplné rodiny	249 604	306 676	325 085	434 385	576 421	230,9	132,7
Vícečlenné nerodinné domácnosti	44 602	39 923	55 003	14 658	84 528	189,5	576,7
Domácnosti jednotlivců	514 653	668 589	938 815	1 089 647	1 276 176	248,0	117,1

Při celkovém růstu počtu cenzových domácností během čtyřiceti let o téměř třetinu, se počet neúplných rodin i počet domácností jednotlivců více než zdvojnásobil, počty úplných rodin stagnovaly a od 80. let klesaly. Nerodinné domácnosti mají okrajový význam početně i proporcionálně a jejich kolísání bylo způsobeno do určité míry i metodickými změnami.

Popsané trendy ovlivnily i strukturu cenzových domácností. Úplné rodiny byly po celé období dominantní složkou cenzových domácností, jejich váha ale významnou měrou poklesla.

Struktura cenzových domácností v letech 1961 a 2001

Průměrná velikost cenzové domácnosti se dlouhodobě snižuje. V roce 1961 činila 2,95 osoby na jednu domácnost, v roce 2001 to bylo již 2,38 osoby. Tento stav je důsledkem významného růstu počtu domácností jednotlivců, dlouhodobě klesající porodnosti a tím snižujícím se počtem dětí v rodinách, i důsledkem vysoké rozvodovosti - tzn. rozpadem úplných rodin na menší rodiny neúplné a domácnosti jednotlivců.

Zmenšování průměrné velikosti cenzové domácnosti je zřejmé i ze změn struktury podle počtu členů. Zatímco v období 1961 - 1991 byly trvale nejčetnější dvoučlenné domácnosti (jejich podíl se dlouhodobě pohyboval mezi 27,3 - 27,9 %), v roce 2001 již byla nejčetnější domácností domácnost jednotlivce (29,9 %), dvoučlenná domácnost se podílela na celkovém počtu cenzových domácností 29,3 %. Početné domácnosti se čtyřmi a více členy tvořily v roce 2001 zhruba pětinu všech domácností, v roce 1961 však celou třetinu.

Rodinné domácnosti

Základním trendem ve vývoji rodinných domácností je trvalý pokles jejich podílu na celkovém počtu cenzových domácností, a to i přesto, že v absolutním vyjádření počty rodin (s výjimkou desetiletí mezi roky 1991 a 2001) rostly. Současně se měnila vnitřní struktura rodinných domácností. V důsledku vysoké rozvodovosti se zvyšovala váha neúplných rodin na úkor rodin úplných. V roce 1961 byla neúplná zhruba každá desátá rodina, v roce 2001 již každá pátá rodina.

Rodinné domácnosti v letech 1961 - 2001

Typ cenzové domácnosti	1961	1970	1980	1991	2001
Rodinné domácnosti celkem	2 655 008	2 794 206	2 881 863	2 947 278	2 910 013
v tom rodiny (v %)					
úplné	90,6	89,0	88,7	85,3	80,2
neúplné	9,4	11,0	11,3	14,7	19,8
z celku rodiny se záv. dětmi (v %)	57,3	55,9	58,3	56,0	49,3
Průměrná velikost					
úplné rodiny	3,45	3,30	3,27	3,21	3,12
neúplné rodiny	2,55	2,51	2,49	2,44	2,46

Úplné rodiny dosáhly svého početního maxima v roce 1980 a od té doby se jejich počty trvale snižují. Velmi výrazně pokleslo i zastoupení úplných rodin na celkovém počtu cenzových domácností. V roce 1961 tvořily úplné rodiny tři čtvrtiny počtu všech domácností, v roce 2001 již jen 55 %.

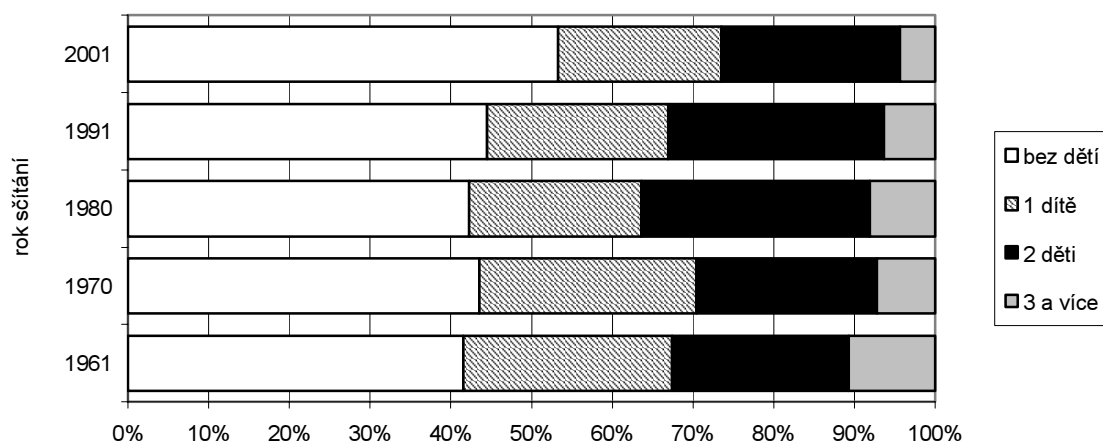
Průměrná velikost úplné rodiny v roce 2001 činila 3,12 osob (v roce 1961 to bylo 3,45 osob). Změny struktury úplných rodin podle počtu členů dokumentují přesuny od nejpočetnějších rodin k rodinám nejméně početným. Zastoupení úplných rodin dvoučlenných trvale posilovalo, podíl rodin pěti a vícečlenných trvale klesal. Tříčlenné a čtyřčlenné úplné rodiny nevykazují v dlouhodobém pohledu jednoznačné tendence vývoje.

Úplné rodiny podle počtu členů v letech 1961 - 2001

Rok sčítání	Počet úplných rodin celkem	v tom s počtem členů				
		2	3	4	5	6+
1961	2 405 404	701 622	653 828	621 867	273 548	154 539
1970	2 487 530	743 713	728 838	678 097	240 856	96 026
1980	2 556 778	802 577	637 170	819 733	236 060	61 238
1991	2 512 893	827 542	634 089	800 820	206 131	44 311
2001	2 333 592	815 625	641 286	698 084	147 383	31 214

Snižoval se i počet dětí v rodině. Populační vlna sedmdesátých let 20. století ovlivnila velikost a strukturu úplných rodin se závislými dětmi na necelá dvě desetiletí. Podíl úplných rodin bez závislých dětí po roce 1980 vzrůstal a v roce 2001 poprvé v historii překročil polovinu ze všech úplných rodin (53,3 %).

Úplné rodiny podle počtu závislých dětí v letech 1961 - 2001

V průměru připadlo v roce 2001 na jednu úplnou rodinu 0,78 závislého dítěte, maximální hodnota v roce 1980 činila 1,04.

Úplné rodiny zahrnují partnerské svazky de iure i de facto - manželské páry i tzv. faktická manželství - soužití druha a družky. Právě faktická manželství zaznamenala mezi lety 1961 a 2001 velmi dynamický růst, jejich počet se zhruba ztrojnásobil na více než 125 tisíc v roce 2001. Tato skupina rodin má specifickou strukturu. V desetiletí mezi sčítáními 1991 a 2001 významně rostly zejména počty neformálních svazků mladých svobodných partnerů, přesto i v roce 2001 zůstalo nejčastějším faktickým manželstvím soužití osob rozvedených nebo ovdovělých. Podíl faktických manželství v souboru úplných rodin je nízký (5,5 %), proto významnou měrou neovlivňuje základní charakteristiky úplných rodin jako celku.

Většina úplných rodin (96 %) je tvořena pouze nejužší rodinou bez dalších osob. Ve zhruba 90 tisících úplných rodinách žije s rodinou jedna další osoba - nejčastěji se jedná o rodiče jednoho z partnerů. Zcela zanedbatelný počet (necelé 3 tisíce, tj. 0,1 %) tvoří rodiny, ve kterých s partnery, případně s jejich dětmi žijí 2 nebo více dalších osob.

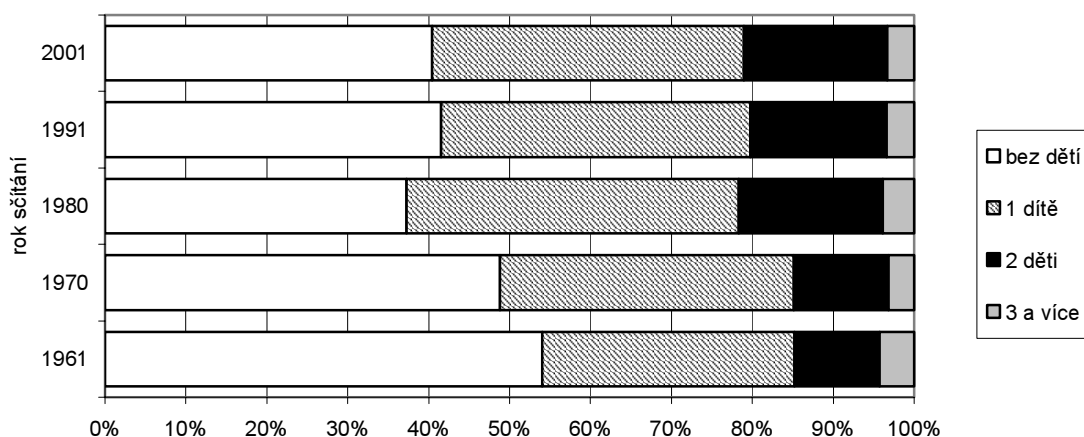
Neúplné rodiny patří k domácnostem s jednoznačným dlouhodobým trendem růstu. Během čtyřiceti let se jejich počet více než zdvojnásobil. Průměrná velikost neúplné rodiny klesala až do roku 1991; v období mezi lety 1991 a 2001 se však opět mírně zvýšila z 2,44 na 2,46 osob při současném zvýšení průměrného počtu závislých dětí z 0,83 na 0,85.

Neúplné rodiny podle počtu členů v letech 1961 - 2001

Rok sčítání	Počet neúplných rodin celkem	v tom s počtem členů				
		2	3	4	5	6+
1961	249 604	157 578	61 993	20 099	6 480	3 454
1970	306 676	196 422	78 152	22 912	6 204	2 986
1980	325 085	205 357	89 526	22 424	5 755	2 023
1991	434 385	284 164	117 461	26 280	5 013	1 467
2001	576 421	359 567	175 587	33 991	5 694	1 582

Celkem žilo v roce 2001 v neúplných rodinách 488 219 závislých dětí, z nich 87,8 % žilo s matkou a 12,2 % s otcem. V období 1991 - 2001 vzrostl počet neúplných rodin o necelých 33 %, počet závislých dětí v nich o téměř 36 %.

Neúplné rodiny podle počtu závislých dětí v letech 1961 - 2001

Neúplné rodiny v čele se ženou jsou zhruba 5,5krát častější než neúplné rodiny v čele s mužem. Více než pětina neúplných rodin v čele se ženou je rodinou se dvěma či více dětmi, z počtu neúplných rodin v čele s mužem je rodin se dvěma či více dětmi necelých 16 %.

Výrazně nepříznivé hodnoty mají neúplné rodiny, zejména pak neúplné rodiny se závislými dětmi, v charakteristikách ekonomické aktivity. Z počtu neúplných rodin s dětmi jich 17,5 % má ekonomicky neaktivní osobu v čele a dalších 12 % má osobu v čele nezaměstnanou.

Nejčastěji byla v čele neúplných rodin se závislými dětmi osoba rozvedená (50 % všech neúplných rodin se závislými dětmi). Druhou nejčetnější skupinu osob v čele tvořily osoby vdané a ženaté; část těchto rodin byla ale uměle vytvořena z rodin žijících fakticky společně, ve kterých ale

měli partneři různé místo úředního trvalého pobytu. Zpracováním dat podle trvalého bydliště byly ve výsledcích takovéto rodiny rozděleny na 2 domácnosti - většinou na rodinu neúplnou a jednotlivce.

Ve skupině neúplných rodin s dětmi v čele se ženou jsou významně zastoupeny i rodiny svobodných matek. Téměř tři čtvrtiny z nich byly ve věku 20 - 34 let. Tato skupina neúplných rodin zaznamenala v desetiletí 1991 – 2001 výrazný růst. Jejich počty se více než zdvojnásobily a jejich podíl na počtu neúplných rodin se závislými dětmi vzrostly z 9 % v roce 1991 na více než 16 % v roce 2001.

Neúplné rodiny podle počtu závislých dětí v letech 1961 - 2001

Osoba v čele domácnosti	Počet závislých dětí					celkem
	0	1	2	3	4+	
1961						
muž	30 244	10 960	3 306	871	317	45 698
žena	104 643	66 861	22 980	6 651	2 771	203 906
1970						
muž	69 882	12 134	3 373	718	238	86 345
žena	79 762	99 200	32 468	6 862	2 039	220 331
1980						
muž	20 218	15 436	6 010	1 060	238	42 962
žena	100 985	118 060	51 730	9 285	2 063	282 123
1991						
muž	42 650	21 007	7 753	1 245	223	72 878
žena	137 652	144 964	65 671	11 223	1 997	361 507
2001						
muž	45 659	28 818	12 017	1 711	374	88 579
žena	187 357	193 156	90 352	14 070	2 907	487 842

Z celkového počtu neúplných rodin jich 94,4 % tvoří rodič s dítětem nebo dětmi bez dalších osob v domácnosti a 5,3 % neúplných rodin žije společně s jednou další osobou - většinou se jedná o třígenerační neúplnou rodinu, kdy další osobou je rodič osoby v čele neúplné rodiny, tedy soužití prarodič - rodič - dítě.

Nerodinné domácnosti

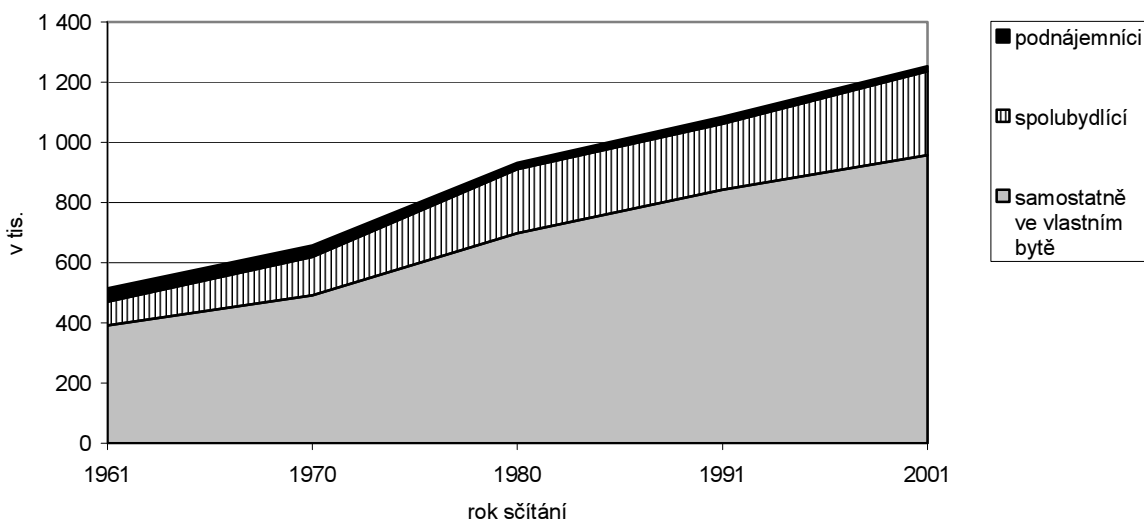
V roce 2001 bylo zjištěno celkem 1 360 704 nerodinných domácností, v tom 1 276 176 domácností jednotlivců a 84 528 vícečlenných nerodinných domácností.

Domácnosti jednotlivců jsou nejdynamičtěji rostoucí skupinou domácností. Proti roku 1970, od kdy jsou absolutní údaje plně srovnatelné, se jejich počet téměř zdvojnásobil.

Dlouhodobě vysoký podíl jednotlivců žije samostatně ve vlastním bytě, maximální hodnoty bylo dosaženo v roce 1991, kdy překročila 77 % z celkového počtu domácností jednotlivců. V následujícím desetiletí se podíl jen mírně zhoršil.

V roce 2001 více než 23 % domácností jednotlivců spolubydlelo s jinou cenzovou domácností, v absolutním vyjádření to činilo téměř 300 tisíc osob. Z nich necelých 30 % bydlelo spolu s jinou domácností ve vlastním bytě, ostatní žili v bytě, jehož uživatelem byla jiná osoba nebo bydleli v cizím bytě jako podnájemníci. Zhruba pětina ze spolubydlících domácností jednotlivce jsou domácnosti samostatně žijících a samostatně hospodařících dospělých dětí, které žijí spolu s domácností rodičů (rodiče).

Domácnosti jednotlivců v bytech v letech 1961 - 2001

V úhrnném počtu domácností jednotlivců převažují dlouhodobě ženy. Přitom se však podíly mužů a žen postupně sblíží. Zatímco v roce 1970 byl poměr mužů a žen v domácnostech jednotlivců 31:69, při sčítání 2001 činil tento poměr již 44:56.

Struktura domácností jednotlivců podle rodinného stavu je výrazně odlišná u mužů a žen. Jednotlivci muži jsou nejčastěji svobodní (36 %) a rozvedení (33 %). Ženy jsou více než z poloviny ovdovělé (55 %) a jedna pětina žen je rozvedených. S tím koresponduje i věková struktura. Muži vytvářejí častěji než ženy domácnosti jednotlivce ve věkové škále až do 54. roku věku. Od 55 let již převažují ženy, většinou vdovy. U mužů jsou dominantní věkové skupiny do 34 let (31 % všech domácností jednotlivců - mužů) a věková skupina 45 - 54 let (pětina domácností mužů). U žen připadá nadpoloviční podíl (54 %) na ženy ve věku 65 a více let.

Vícečlenných nerodinných domácností bylo k 1. 3. 2001 celkem 84,5 tisíc. Na rozdíl od roku 1991 byly mezi nerodinné domácnosti zahrnuty i případy soužití prarodiče a vnoučete. Celkem jich bylo 34,5 tisíc, tedy dvě pětiny celkového počtu nerodinných domácností (tyto případy byly v roce 1991 zahrnuty do neúplných rodin). Pouze 9 344 domácností bylo s vnoučetem závislým, v ostatních 25 tisících nerodinných domácnostech s vnoučetem byli vnuk či vnučka dospělé osoby s vlastním příjmem.

Nejčastější variantou nerodinné domácnosti (90 % jejich počtu) bylo soužití dvou osob. Jednalo se většinou o společné bydlení a hospodaření příbuzných osob, které však netvořily rodinu, zejména prarodič s vnoučetem nebo sourozenecká dvojice. Pouhá necelá 3 % připadla na dvoučlennou nerodinnou domácnost složenou z cizích osob, tedy bez příbuzenských vazeb.

Celkem žilo v nerodinných domácnostech 179,5 tisíc osob, v tom bylo 45 % mužů a 55 % žen. Nejčastěji žily v nerodinných domácnostech osoby svobodné (polovina všech osob v tomto typu domácnosti) a ovdovělé (téměř 29 %). Struktura podle rodinného stavu byla odlišná u mužů i žen. Muži žijící v nerodinných domácnostech byli převážně svobodní (více než dvě třetiny z nich). Ženy byly nejčastěji ovdovělé (45 %) a svobodné (36 %).

10.5 Územní rozdíly ve struktuře domácností

Z hlediska jednotlivých regionů byly rozdíly jak ve velikosti domácností, tak v jejich struktuře. Podíl bytových domácností složených ze dvou a více spolubydlících domácností cenzových byl nejvyšší v krajích Zlínském, Karlovarském, Jihomoravském a Středočeském, kde překročil desetinu všech bytů. Nejnižší podíl spolubydlení byl v kraji Ústeckém, kde činil 7,7 %.

Složení cenzových domácností v krajích k 1. 3. 2001 (v %)

Kraj	Podíly z celkového počtu cenzových domácností						
	Rodiny celkem	v tom		Jednotlivci	Nerodinné domácnosti	Rodiny se závislými dětmi	
		úplné	neúplné			úplné	neúplné
Hl. m. Praha	59,6	43,3	16,4	36,8	1,4	18,3	9,5
Plzeňský	68,3	55,8	12,6	29,9	1,4	24,9	7,5
Středočeský	69,3	55,9	13,4	28,9	1,3	25,2	7,9
Královéhradecký	69,5	56,9	12,6	29,2	1,6	26,4	7,6
Jihomoravský	70,5	57,0	13,5	27,4	2,2	26,9	7,8
Pardubický	70,9	59,0	12,0	27,7	1,6	28,0	7,1
Olomoucký	70,8	58,0	12,8	27,6	1,3	27,9	7,5
Vysočina	73,6	62,4	11,2	25,1	1,8	30,7	6,1
Jihočeský	69,7	57,2	12,6	28,7	1,6	27,3	7,5
Zlínský	72,8	60,4	12,4	25,8	1,8	29,8	6,7
Karlovarský	65,3	49,6	15,7	32,5	2,1	22,7	10,0
Ústecký	65,3	51,5	13,8	32,6	2,2	23,9	9,1
Liberecký	66,7	52,8	13,9	31,2	2,1	24,9	8,8
Moravskoslezský	69,2	55,8	13,3	29,2	3,6	27,3	8,1
ČR celkem	68,1	54,6	13,5	29,9	2,0	25,5	8,0

Vliv na míru spolubydlení měly jednak struktura bytového fondu podle druhu domu - kraje s nejvyšším podílem bytů v rodinných domech měly podmínky a předpoklady pro vyšší míru spolubydlení (např. Středočeský a Zlínský kraj mají vysoké zastoupení jednobytových rodinných domů), jednak naopak nedostatečná bytová kapacita v daném regionu (např. kraj Karlovarský, ve kterém připadlo na 100 trvale obydlených bytů 114 cenzových domácností, což byl nejvyšší podíl v celé republice). Společné bydlení je samozřejmě ovlivněno i dalšími faktory - jako je historicky rozšířenější tradice širší rodiny ve východních oblastech republiky apod. Průměrná velikost bytové domácnosti se pohybovala v intervalu 2,33 osob (Praha) až 2,87 osob (Zlínský kraj).

Struktura cenzových domácností podle jejich typu vykazuje jednoznačnou vazbu na území. Směrem od západu k východu je významnější zastoupení rodinných domácností - zejména úplných rodin. Výjimkou jsou velká města, která mají svá specifika.

Nejvyšší zastoupení rodinných domácností bylo v roce 2001 v kraji Vysočina, kde se jejich podíl blížil třem čtvrtinám všech cenzových domácností v kraji. Sedmdesáti a více procentní zastoupení rodin na počtu domácností bylo i v krajích Zlínském, Pardubickém, Olomouckém a Jihomoravském. Nejnižší podíl byl v Praze.

V celorepublikovém průměru byly podíly rodin bez závislých dětí a se závislými dětmi na počtu rodinných domácností v podstatě vyrovnané. Mírně převažovaly rodiny bez závislých dětí (50,7 %). Podobné proporce byly u dvou třetin krajů. Naopak kraje Moravskoslezský, Liberecký, Ústecký, Karlovarský a Zlínský měly převahu rodin s dětmi. Nejnižší podíl neúplných rodin byl v kraji Vysočina, nejvyšší v Praze.

Složení cenзовých domácností podle velikostních skupin obcí k 1. 3. 2001 (v %)

Typ domácnosti	Obce s počtem obyvatel					
	do 499	500 - 1999	2000 - 9999	10000 - 49999	50000 - 99999	100000 a více
Cenzové domácnosti celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
v tom: úplné rodiny	59,9	61,4	59,1	55,0	51,1	45,8
neúplné rodiny	10,8	11,4	12,5	14,0	14,4	15,8
nerodinné domácnosti	1,5	1,5	1,4	1,8	2,2	3,0
domácnosti jednotlivců	27,7	25,7	27,0	29,2	32,3	35,3

Závislost mezi strukturou domácností a velikostní kategorií obce je zřejmá. V nejmenších obcích do 2000 obyvatel je jednoznačná převaha rodinných domácností, zejména úplných rodin. S rostoucí velikostí obce se zvyšuje přímo úměrně zastoupení neúplných rodin a domácností jednotlivců a podíl rodin úplných klesá.

Velikost sídla má vliv i na velikost rodiny z hlediska počtu závislých dětí. V rámci skupiny rodin se závislými dětmi platí závislost - čím menší obec, tím větší podíl rodin s více dětmi. Pomyslnou hranici tvoří velikost obce (města) 50 000 obyvatel. Právě v těchto a větších městech převažují ve struktuře úplných rodin se závislými dětmi rodiny s jediným závislým dítětem. Ve všech menších sídlech jsou nejčetnější rodiny dvoudětné.